Universalium S. R. M. Poloniae et Sveciae ad Dissidentes ab Ecclesia catholica Romana ac ea fidelis transcriptio.

1644.

UNIVERSALIUM
Sacræ Regiæ Majestatis Poloniæ & Sveciæ &c. ad Dissidentes ab Ecclesia Catholica Romana:

&

LITERARUM

Illustrissimi ac Reverendissimi DN. ARCHI-EPISCOPI Gnesnensis Regni Primatis &c. ad Eosdem:

TUM

Ad Universales S.R. Majestatis Deputatorum ab Ecclesijs Regni & M.D. Lithuan. Evangelicis, Orlæ congregatorum, Supplicis

LIBELLI

ac

Eorundem ad literas Illustrissimi &c. DN. ARCHIEPISCOPI Responsionis,

Ex

ORIGINALIBUS

FIDELIS TRANSCRIPTIO.

ANNO M. DC. XLIV.

VLADISLAVS IV.

DEI GRATIA

REX POLONIÆ, MAGNVS

DUX LITHUANIÆ, RUSSIÆ, PRUSSIÆ, SAMOGITIÆ, MASOVIÆ, LIVONIÆ, SEVERIENSI, SMOLENSCENSI, CZERNIHOVIENSI.

Nec non

SVECORUM, GOTTHORUM, VANDALORUMQVE HÆREDITARIUS

REX.

Universis & Singulis Regni Nostri, & M. D. Lithuaniæ & Provinciarum Eis adnexarum Incolis ab Ecclesiâ Catholicâ Romanâ Dissidentibus, Gratiam Nostram &c.

Jllustres, Magnifici, Generosi, Nobiles, Spectabiles & Erudditi Viri, Sincerè, Fideliter Nobis Dilecti.

NImis vacuum à curarerum humanarum & plus quam securum Sui esse oporteat, qui Magnum hunc mundi circum habens sub oculis, in quo Nationum vires & odia funestum à tot lustris certamen agunt, jamque in extremâ pœnè arenâ conflictantur, non stupeat, non quærat, quo merito, quovè præmio, tantum irarum conceptum, & fusum sangvinis, & tantum opum exhaustum est? Vacillant revulsi Europæ cardines, & ægrè criminum pœnarumque sustinent pondus, colliduntur inter se Regna, & fatales ictus ingeminant, ardent Provinciæ, fumãt campi, prostrata & exangvia Civitatum jacent cadavera, su-

ra, ſuperſtesque & cladis ſuæ artifex Orbis miratur, aut extra ſe quidquam eſſe, pro quo depugnet, aut intra ſe, quod nondum tantâ cæde poſſit conficere. Magnis certè malis ingentes ſubeſſe cauſas neceſſe eſt, quarum alta origo, non tantùm in veritate temporum, ſed in judicantiũ etiam manet affectu. Nos autem ita judicamus, jure meritò illos pulſari, & bellorum tumultu illos concuti, laxataque velut compage turbam calamitatum admittere, qui Pręſidium & Condimentum vitæ, felicitatisq; Nutricem, Pacem & Unitatem neglexerunt, ut non propriam tantum criminum expient labem, ſed illorum quoque pœnas luant, in quorum erroris, ſi non conſcientiã, certè hæreditatem ſucceſſerunt. Quam primùm igitur, Fatis per libera Utriusq; Gentis ſuffragia, ita volentibus, Ampliſſimi hujus Regni Sceptra ſuſcepimus, digniſſimam Majeſtate Noſtrâ & ſpe Populorum curam cogitationemquè duximus, ut Pacis fructibus, Subditotum Noſtrorum deſideria reficeremus. Eo nimirum fine, arduis periculis Caput objecimus, ornamentisq; Patriæ ſudorem Noſtrum impendimus, & poſtquàm, (conatus Noſtros Divinâ promovente clementiâ) armorum Noſtrorum juſtitia, latè Septentrionem perdomuit, ab Oriente Thracem repulit, Occedentiq; Noſtro hoſtile exemit frenum, tandem non vulgaribus donis, pacem perſvaſimus, ut novo ad Nos fędere concederet, leni otio & artibꝰ Nos demulceret ſuis, luſtraq; pœnè integra Noſtris Penatibus daret. Itaquè, quod nemini inſultantes, ſed Divinum in Nos beneficium claris laudibus extollentes dicimus, Nobis, Vobisquè luctuoſum agonem Gentium, licet adhuc impunè

ſpecta-

spectare, & studia dare negareque certantibus, quasiq; mi-
nus de Divinâ justitiâ meriti simus, inter procellarum flu-
ctus, & natantia vota Vicinorum, Pacis portum occupare.
Quare cùm istam Horizontis Poloni malaciã, propitij Nu-
minis munere Gentis Nostræ serenare fortunã, certò apud
Nos statueremus, à temporalis Pacis dulcedine, ad eam quã
Divinus spirat Amor, Pacem animorum internã, quâ Sum-
mi Dei gloria, Animarum salus, Christianiquè Nominis de-
cus continetur, cogitationem convertimꝰ, parum Nos ejus
quo fruimur beneficij, gratos fore arbitrati, nisi quantum
Nostræ vires, & pius voti candor permittit, Cœlo pacem
redderemus, quod Terras Nostras opinis fructibus fæcun-
davit. Malè enim creditur, diuturna vitę commoda & tran-
quillitatem illis inservire, qui ista non muniant præsidio in-
testinæ securitatis, & res miraculo proxima est ijs qui di-
scordes ad cælum preces porrigunt, concordia fortunæ o-
racula respondere. Jam universo votum est, & omni clarius
arcanum documento, cruenta Christianitatis odia quibus
finem tutumve remedium humana prudentia excogitare
nequit, non ex alio uberiùs fonte promanare, & incremen-
ta in dies sumere, quàm ex Religionis dissensu, dum quod
author Concordiæ Deus, pro Sanctissimo atque tenerrimo
vinculo, animis mortalium dederat, id pater discordiæ Sa-
tan, in exquisitum, injuriæ, odij, & suspicionis abusum
convertit. Etsi enim multæ olim inter vicinos ultrò citro-
què bellorum causæ extiterint, illæ tamen plerumquè bre-
ves, aut post longiorem luctam honestis terminatæ condi-
tionibus; ista sola ex omnibus causa est, à quâ nunquam re-

 cedit

cedit timor cui numquam ſuccedit fides, cui nullum par lucrum, cui nulla digna commutatio, cui ſumma omnia ſubmittunt caput, dum diffidenti quisquè metu rem delicatisſimam tuetur, cui belli pericula, quam Pacis conſilia judicat eſſe tutiora. Quod fatale infortunium ut ex animis Noſtrorum Regnicolarum, Provinciarumq; Regno huic Unitarum, aliquando pellatur, utquè ſententiæ hucusquè diſcordes, & diſparia doctrinarum principia, in mutuam fidem & unionem ſenſus ſvaviter redigantur, Nos, quibꝰ Populorum Divinâ diſpoſitione Nobis creditorum, omni ſui parte cõſtans integritas in primis cordi eſſe debet; cùm in Novembri proximè lapſo, Synodi Provincialis Varſaviæ celebrandæ tempus appeteret, animorumque non armorum bellum ſciremus eſſe componendum, Pacis hoc reſumendæ Miniſterium Reverendiſſimis Dominis Epiſcopis, quibus Eccleſiæ gubernandæ munus, Spiritus Sanctus credidit, eo qui Regem Catholicũ & Populi Sui felicitatem unicè amantem decet Affectu & Fide per Legatos Noſtros exponi fecimus, paratamquè in animis eorum, Sancti deſiderij reperimus ſegetem, utpote quibus inter Paſtoralis ſolicitudinis capita, iſtud nõ occurrit primum, ſed recurrit perpetuum, ut & quæ à Partibus in depoſiti fidem acceperunt, integra ſervat, & quæ temporum horum ſtatum cõcernunt, Nobis decora & commoda, & planiora Poſteris, cultioraquè tranſmittant. Id exoptatur à Nobis, id agitur, ut diſſectum diſſonis opinionibus Myſticum Chriſti Corpus, Unitati priſtinæ reſtituatur, ſævaque Religionum diſſidia, quæ Vicinum undiquaq; cõburunt orbem Fraternę Charitatis dulci remedio, & quæ

ad iſtam

ad iſtam animos diſponere poſſunt, medijs, placidè ſopiantur. Quamvis autem nihil propè intentatum hucusque ſit, quod non iſti fini, anxia de Filiorum Salute, & Votorum pœnè laſſa, Eccleſia adhibuerit, & Advocatis infelicis diſcordię, ſuperflua videri poſſit, Pietas hujus reconciliationis; indefeſſus tamen & altioris ſpei potens Genius, Polonæ, ſed multo magis Chriſtianæ charitatis, Nobis iſtam ſvaſit fiduciam, ut dubitare Nobis non liceret, quin corrigere poſſit infinita Dei bonitas, quod aliquando finiēda inimici currupit iniquitas. Eadem enim Nobis origo ſeminis eſt, cujus memoriam hucusq; in Chriſtiani Nominis Sacramento conſervamus, Una Nos peperit olim Mater Eccleſia, Chriſti fæcunda Sangvine, Unâ Nos legis & inſtituti mēte, tot ſeculorum rexit Authoritas; ſed diverſæ educationis inſtituto, & ejus, qui à principio fratrum accuſator fuit, artibus effectum eſt, ut in diverſa abirent, & nomen diſcordiæ darent, quos in condordiæ ſubſidium primitivus amor genuerat. Magnum Cœli Terræq; detrimentum, Noſtro pariter Veſtroquè dolore, & Chriſti Summi Paſtoris Ovium, miſeratione digniſſimum. Id Nos, quantum in Nobis eſt ſarcire, id Novâ Antiqui Fæderis redintegratione reparare cupimꝰ, Divinumquè imploramus auxilium, quod aurâ ſpei benignę vela Noſtræ cogitationis impellit. Verum enim verò, cùm tot eruditiſſimarum ſcriptionum, concionum, privatorumquè alloquiorum, anguſtum admodum, & imparem labori fructum hactenus experti ſimus, morbus autem opinionum, in univerſum curpus longè ſparſus ſit, & particulari remedio nequeat perſanari, tale Nobis, niſi actum vellemus agere, illud quæ-

lud quærendum fuit, quod in omnes Regni Noſtri Provincias Populoſquè, vim ſalutis queat diffundere. Nihil autem inſignius natura, ad celebrandum animorum conmercium dedit mortalibus, quam ſermonis munus, ſi ora oribus, voceſquè conferant vocibus, & ſi verba deſint, tacita frontis oculorumquè lectione, veritatem affectuum, & ſenſuum fidem explorent. Cùm genus humanum Æternus Filius Patri reconciliaturus eſſet, Verbum ad Nos in Carne venit: unde Nos magna & fauſta ducit exempli authoritas, ut cùm inter Noſtros & Veſtros de reconciliatione Sententiarum & Pace animorum agendum ſit, colloquium inter Vos Amicum & Fraternum inſtituatis. Cui negotio, ut quam breviſſimis ſpatijs ad expeditũ finem decurrat, ex conſenſu Sacræ Synodi Varſavienſis R. R. D. D. Epiſcopi, è medio ſui R. D. Georgium Tyſzkiewicz Epiſcopum Samogitiæ deputarunt, Eumquè congreſſus iſtius à parte ſuâ Directorem conſtituerunt, delectis inſuper duodecim Viris doctis, rerum harum peritis, pijs & moderatis, laboriſque patientibus, qui ad 10. Octobr: Styli Gregoriani anni hujus, Torunium in Pruſſiam Regalem (quod Conventui huic celebrando commodiſſiimum judicavimus) congregati, Sin: & Fid. Veſtras, numero, ſuffragijs & omni pares apparatu opperientur. Adjungemus Eisdem, pro conſilij Noſtri ſententiâ, Viros ex Senatorio Ordine, ritus utriuſq; præcipuæ in Regno Noſtro authoritatis, qui actionum Teſtes ſint, omni exceptione Majores, idquè agant & obſervent, ut placidis affectibꝰ, & decenti morum modeſtiâ, ſine aculeis, acrimoniâ & irrit mentis ab utrinquè agatur. De reliquarum autem

tem numero perſonarum, quos laborioſa hæc functio, pro ſubſidio, aut ſupplemento requirit; deque comitatu, ſalvo conductu, de immunitate Provinciarum & Privilegiorum, cæteriſque modis tuendæ publicæ privatæque ſecuritatis, peculiare reſcriptum, ex Cancellaria Noſtrâ, Sin: & Fid: oportunè promulgari jubebimus. Prodit ergo jam ad Vos, Filij, Mater Eccleſia, multis onuſta ſeculis, atrocibus vexata injurijs, innumeris ſaucia vulneribus. Secula ſuperat vivacitas, injurias condonat charitas, vulnera ſanat patientia. Solum dolorem ars nulla lenire poteſt, dum diminutâ prole, alterius lateris orbitatem mærens oſtentat. Obſervat anxia ventos, frequentat littus, expectat redeuntes in Patriam, à longâ peregrinatione Filios, paſſisque obvia manibus, jam in proſpectu cunctantes, ad lumina, ad oſcula, ad Pacis hæreditatem, toto Vobis interceptam ſeculo, vocat. Eadem votorum Noſtrorum ſumma eſt, quæ charitatis ad Vos oratio, quam Nos ardentibus & ſinceris provehimus ad Vos ſuſpirijs, quibus utinam aliquando pectora Veſtra incaleſcant! Jam ſupra ſeculum aliquid CHRISTO debetur. Et ne forte, tam illi, quorum maximè intereſt, quam Nos, à quorum publicæ curæ autoritate nequeunt ſeparari, dum ſeculorum agentur rationes, in debiti iſtius accuſationem veniamus, ecce & illi, Paſtorale faſtigium ad libertatis æquilibrium, quantum illis licet, & Vobis expedit, demittunt, pandunt Vobis ſinum in patientiâ probatæ Charitatis, portas Vobis & parietes reſerant, quos capaces plurium, Majores Noſtri erexerunt, Vos, ſi pati-

 mini

mini nomen, ut Filios aut si fratres appellari mavultis, ut Fratres, ad salutaris & honorificæ reconciliationis consilia invitant; & Nos Regiam Nostram Dignitatem, cum mansvetudine Paternâ permiscentes, Sin. & Fid: Vestris ut Subditis Nostris dilectis, fructum & ornamenta publicæ Pacis, & quicquid Nos habemus carum, & si quid Vos censetis speciosum, Regiâ manu offerimus. Denique promittimus verbo Regio, & protestamur coram Deo, Nos in propositi operis instituto, nihil magis intendere, nil conari, promovereque, quam ut Christus Regum Rex in Pace imperet, qui Nos in exoptatę Pacis possessione collocavit; ut profligatâ omni dissensionum materiâ, animisque novo Amoris incremento fideliter sociatis, Unâ fide colatur, Unoque ore laudetur DEus, ut Vos in inclyto hoc Nostro Regno, tam numerosis consiti Provincijs, unius Regis imperio, unius fructu libertatis, tam multiplici carissimorum pignorum necessitudine devincti, non amplius pijs Majorum Vestrorum iniqui manibus, Vobis auten per omnia pares & æqui, perpetuâ florentes felicitate vigeatis. Interim Sinceritates & Fidelitates Vestras bené valere cupimus. Datum Vilnæ, 20. Martij Anno Salutis 1644.

Vladislaus Rex.

Matthias

MATTHIAS LUBIENSKI,

DEI ET APOSTOLICÆ SEDIS GRATIA,

ARCHIEPISCOPUS GNESNENSIS, LEGATUS NATUS, REGNI POLONIÆ PRIMAS, PRIMUSQUE PRINCEPS CÆTERIQUE REGNI, ET MAGNI LITHUANIÆ DUCATUS EPISCOPI, VARSAVIÆ IN SYNODO PROVINCIALI LEGITIME CONGREGATI,

Illustrissimis, Illustribus, Magnificis, Nobilibus, Clarissimis, Spectabilibus & Eruditis Viris;

Nec non

Universis & singulis, cujuscunq; Status & Ordinis tam Sæcularibus quam Ecclesiasticis, ab Ecclesia Catholica Romana dissidentibus, in Regno Poloniæ & annexis Eidem Provincijs existentibus, Salutem animarum, & omnem prosperitatem.

Illustrissimi, Illustres, Magnifici, Generosi, Nobiles, Clarissimi, Spectabiles & Eruditi Viri.

CRiste religionis dissidium, quod hoc Regnum, annexasq; illi Provincias, uno jam sæculo fatigat, non potuit Christiani Fraternique amoris necessitudinem, quam Vobiscum, tanquam unius Regni Cives, constitutam habemus, dissolvere, neque Pastoralem de Vobis solicitudinē ex animis Nostris, quos Spiritus Sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei quā acquisivit Sangvine suo, unquam eximere. Quâ urgente in hac Sacra Provinciali Varsaviens. Synodo, de eo inprimis de-

mis deliberavimꝰ, quomodo Vobis in Unius Religionis no-
men doctrinæque normam concedendi quam accommo-
datiſſimum & gratiſſimum remedium proponeremus. Igi-
tur ubi hoc unum non inuſitatum elegimus, Fraternam ni-
mirum collationem ſeu Colloquium charitativum; viſum
eſt Vos Jlluſtriſſimi, Jlluſtres, Magnifici, Generoſi, Nobi-
les, Spectabiles, Clariſſimi, Eruditi, & Veſtris titulis Ho-
noratiſſimi, quicunq; in hoc inclyto Regno Poloniæ, Eiq;
unitis Provincijs communi jure legibus Politicis eſtis con-
ſentientes, ſed doctrina Fidei diſſentientes, ad illud Toru-
nium, Regiam Civitatem, ad diem Decimam Octobris, in
anno ſtyli Gregoriani Milleſimo Sexcenteſimo Quadrage-
ſimo quarto peramanter invitare. Neque vero neceſſari-
um exiſtimamus multis id Vobis ſvadere, quibus ſtudium
hoc Noſtrum optime, ut ſperamus, interpretaturis, pro-
penſa Noſtra voluntas conſiliumq; placebit, & præterea
concordis religionis commoda non ignotis, diſcordis con-
tra damna ſunt manifeſta. Jllud unum profiteri polliceri-
que Vobis ſuffecerit, initam à nobis augendi honoris DEI,
juvandarum animarum, ſtabiliendæ pacis publicæ ratio-
nem, nemini fore præjudicioſam, Veſtrisque conſvetudini-
bus, immunitatibus, Privilegijs minime exitioſam. Aderunt
in ſuper opportune, quibus liber & tutus ultro citroque
commeatus patebit, diplomata Sereniſſimi Regis & Domi-
ni Noſtri Clementiſſimi, qui ut bello Inclytus, ita pietatis
laude Inſignis in ætatum Poſterorumque omnium me-
moriam ibit, quod armata in ſuum exitium potiſſimum

ex causa dissonæ religionis, belloq; ardente universa Christianitate, Jlle foris immota undique pace constituta, ad restituendam Regno Dominijq; suis Religionis tranquillitatem, cum Ipse Regias curas flexit, tum Nos ad easdem agendas incitavit. Aderit etiam nomine Nostro ad præfinitam diem locumque, Jllustrissimus & Reverendissimus Dominus Georgius Tyszkiewic Episcopus Samogitiæ, ingenij svavissimi & propagandi honoris Divini studiosissimus, una cum duodecim alijs Viris doctrina modestiaque conspicuis à Nobis destinatis; qui singulari animi mansvetudine, in Spiritu lenitatis, sine clamosis disputationibus, prætermissis aculeis, etiam qualibet offensione hos salutares Vobiscum habebunt sermones. Quod si Vos (uti quidem obnixe rogamus) tales quoque deligitis, qui candido Pacisque Ecclesiasticæ cupido animo huic interveniant colloquio, profecto quandoquidem Vobis in multis Fidei capitibus cum Ecclesia Catholica videtur convenire, ubi insuper certa pro certis utrinque statuentur, ambigua liquidabuntur, vere controversa Scripturarum & primitiuæ Ecclesiæ, allijsq; testimonijs comprobabuntur, haud difficile erit, Catholicam veritatem omnibus, quibus ejus fulgor hactenus obscurari videbatur, depulsis, & quam inania sint, quæ parti huic imputantur, liquido perspicere, pariterq; Vobis & cunctis judicare, jure ne præsens secessio & olim facta sit, & nunc continuetur. Si unquam fuit resumendæ pacis Ecclesiasticæ tempus opportunius, hoc certe est, tot annorum

pace felicissimum: scilicet ut in hac placidissima temporalis felicitatis malacia, tranquillis animis omnes dispiciant, dulcedinem Pacis religionis, atque alteram ex altera quærere & firmare condiscant. Utamini igitur hoc bono Jllustrissimi, Jllustres, Magnifici, Generosi, Nobiles, Clarissimi, Spectabiles, & Eruditi Viri, ut vota Nostra vertantur in gaudia non Poloniæ modo & Septentrionis Nostri, sed Cæli Universi, sed Nationum omnium; apud quas pulchrum erit funestam religionis discordiam, alibi prius cœpisse, hic prius desiisse. Valete, acceptate, adeste in Domino. Warsaviæ in Synodo Provinciali, Duodecima Novembris, Anno Domini Millesissio Sexcentesimo quadragesimo Tertio.

Matthias Lubienski,
ArchiEpiscopus Gnesnensis
suo & totius Synodi nomine.

Sacræ

Sacræ Regiæ Majeſtati Domino, Dominō

VLADISLAVS IV.

DEI GRATIA

REGI POLONIÆ, MAGNO DUCI LITHUANIÆ, RUSSIÆ, PRUSSIÆ, MAZOVIÆ, SAMOGITIÆ, LIVONIÆ, SEVERIENSI, SMOLENSCENSI, CZERNIHOVIENSI.

Nec non

SVECORUM, GOTTHORUM, VANDALORUMQVE HÆREDITARIO

REGI.

Domino, Domino Noſtro Clementiſſimo: Nomine Evangelicorum, ab Eccleſia Catholica Romana, in Regno Poloniæ, & Magno Ducatu Lithuaniæ Diſſidentium, ex Colloquio Orlenſi per Delegatos Ipſorum habito, Anno M. DC. XLIV.

Humillimi Reſponſi Libellus.

MOleſti procul dubio S. Majeſtati Tuę eſſemus INVICTISSIME REX, vel quod mavis & mereris OPTIME PRINCEPS, vel quod Tuæ Majeſtati maxime convenit, MITISSIME Populorum Tuorum PATER VLADISLAE, Domine Dn̄e Noſter Clementiſſime, ſi ad Literas Majeſtatis Tuæ Vilnæ datas, quas â miſeratione Gentiū ob diſſidia Religionis ſub cladibus Belli pereuntium, incipere ad Nos Subditos Tuos voluiſti, Reſponſionem Noſtram â celebratione Virtutum, & Rerum per Te feliciter geſtarum, more in alloquendis Regibus uſitato, vellemus exordiri. Nempe humilia Majeſtati Tuæ videntur illa, quæ in Terras Tuas contuliſti merita, & beneficia; Jam altius aſſurgis, & quanto pietatis

tatis

tatis pignore Cœlum ipſum obligare Tibi debeas, Auguſta Tua mente, quæ Sola tantarum cogitationum eſt capax, circumverſas. Ergo nec Victorias Tuas ex immaniſſimis partas, nec Vitam pertinaciſſimis donatam, nec Pacem cum præmio belli elatiſſimis extortam Hoſtibus, commemorabimus; ſed Tuæ bonitatis ſecuti Exemplũ, ad acerbiſſimas Vicinorum Populorum calamitates, ſeriò ſincereque ingemiſcemus. Licet vero ad præſens, quo Europa ardet, incendium, multæ per intervalla annorum cauſæ concurrerint; originem tamen, aut certè prætextum, â Religione ignem hunc traxiſſe, nemo eſt qui ignoret. Cum enim non ratione, ſed ferro; non divinis Scripturis, ſed cruentis edictis, decerneretur; cum non ſanitas eorum, qui morbi arguebantur, ſed internecio, quæreretur; cum alteri dare, alteri perdere nollent illam, quam Solius Dei imperio teneri Cæſarum & Regum optimi dixêre, CONSCIENTIARUM LIBERTATEM; factum eſt, ut illos vincendi ardor, hos moriendi pro tali cauſa voluptas, in tam triſtes rerum viciſſitudines impulerit, ut mæſtus & attonitus Criſtianus Orbis timere incipiat, ne non ceſſantibus tantorum odiorum furoribus, mox deſinant, tam qui vincere volunt, quam qui Victorum arbitria pati non poſſunt. Sed jam â retroactis ſeculis Divina miſeratio benigniora de Patria Noſtra cogitavit conſilia, dum Sacris Noſtris Regibus Maternæ D. Parentis Tui Stirpis Auctoribus, tum & Populis Eorum imperio ſubjectis, eam inſpiravit mentem, ut & domi Græcæ Eccleſiæ â Latina diverſitatem placidiſſime ferrent, & foris dura illa averſarentur Exempla, quæ in Vicinos, nullius in Deum blaſphemiæ aut contumeliæ, aut tactorum Chriſtianiſmi fundamentorum reos, ſed tantum Eccleſiæ emendationis cupidos (ut ex Catholicis illius & poſterioris ævi Scriptoribus accepimus) ſtatuebantur: Et licet in gratiam alicujus rigidè aliquid ſanxiſſent, nunquam id tamen Suo Regali brachio exſequi, vel erroris inſimulatos in gremio Reipubl: quæri, & ad ſupplicia trahi permittebant. Notamus & id, quod eo maxime tempore tanto veritatis noſcendæ ſtudio exarſerint,

ut Sa-

ut Sacrorum Bibliorum Codicem, ante in Lingva vernacula vix visum, Anno 1455. Patrio idiomate in usum Sacræ Reginæ descripserint, postea, cum altero seculo totus ferè Mundus in exitium Eorum, qui (similem ob causam) ab Ecclesia Romana sese alienaverant, commoveretur; cum Oceano & Adriatico mari adjacentia Regna Concilij Tridentini, primum ex unius autoritate agendi, postea stabiliendi, causa, funesta inter se fœdera sancirent; sapientissimus Proavus Tuus SIGISMUNDUS I. & Filius Ejus SIGISMUNDUS AUGUSTUS R.R. cum prudentissimis Ordinibus non tantum illis nexibus Se Suosq; implicari noluerunt; sed potius cum viderent Sui, Suorumq; ab illo Concilio parvam rationem haberi, temporibus illis ad asserendam Regum autoritatem, ad lustrandas â Crucigeris, hominum genere religiosissimo, suas ditiones, ad promulgandas Leges, brachio Sedis Romanæ ingratas, sed Reipub. utiles, denique ad permittendam Conscientijs hominum in Religione Libertatem, usi sunt. Cum vero hæc Regum ac Majorū Nostrorum Providentia, ac Moderatio non satis æquis judicijs traduceretur, adeò Ordines Reip. illa judicia non extimuerunt, ut ultimo Jagellone extincto cum Rejpub. liberrimam de Statu suo statuendi haberet potestatem, nec aliud Tegumen (vel patrio nostro sermone Kaptur) salutis & libertatis Universorum, quam illam Sanctam, & omnibus vicinis invidendam PACIS ET TRANQUILLITATIS DISIDENTIUM IN RELIGIONE CHRISTIANA CONFOEDERATIONEM condiderint, ac Reges Suos nō alio Annulo, quā, cui illa inscriberetur, desponsari sibi voluerint; immò ne ulla potestas supra Reges sese attollens tam grande solveret Sacramentum, meministi REX INVICTISSIME, quibus verbis (verba enim illa proculdubio, nō in solo Legum Codice, sed in Regio Corde Tuo Divino digito insculpta manserunt) in fine Regij juramenti prospexerint. Quo unico remedio, non armis, non seditione, non post tristia virium experimenta, sed ante omnem dissidij aleam sponte inter se consti-

tuto, non tantum PATRIÆ, tam vaſta Terrarum ſpacia, tam diverſas Nationes, Lingvas, Leges, Mores, Ritus, Magiſtratus complectentis, orbitatem ſub Interregnis ab omni vi externâ tutam & ſecuram, ſed etiam Univerſorum Libertatem & Tranquillitatem domi inconcuſſam retinuerunt: & quod inter arcana Politica cenſeri poteſt, Religionem Romanã, ac Eccleſiaſticã Dignitatem & Eminentiam, quæ nunc alibi ſub onere Victoriarum Catholicarum ægrè ſpirat, conſervarunt; & non quærendi, ſed ex Suorum Regum ſangvine, qui ſubditos Religione diſſidentes, ſed Fide & obſequio, concordes & pares, paterno affectu complexi ſunt, Principem vacantibus Sceptris ſumendi, genium & conſvetudinem liberrimæ Genti inſtillaverunt. Hæ Polonorum & Lithuanorum fuerunt artes, hæ Majorum Tuorum virtutes, quibus per integrum ſeculum Religioſi belli facem â finibus ſuis arcuerunt. In quas cum Majeſtas Tua liberis diſſidentium Religionum ſuffragijs ſucceſſiſſet, parum duxit eas potenter manu tenuiſſe: (quæ maxima eſt feliciſſimi Tui decennij gloria) ſed inſuper diverſos de Sacris ſenſus conciliare & ad poſteritatem Fidei & Eccleſiæ Vnitatem tranſmittere, inſtituit. Magnum opus, & non modo dignitate, ſed Divinitate Regum, quam Vobis vox Dei communicat dignum. Sed providendum Domine Noſter Clementiſſime, ne inde maximas difficultates experiaris, unde minime expectas. Cui enim eſt ignotum, alterã partem, cum alios nõ tantum emendare, ſed etiam judicare velit, ſe ipſam ad ullum æquilibrium demittere nolle? Tales quomodo ad juſtam & legitimam Conciliationem permoveris? Conciliatores tanti operis Majeſtas Tua proponit, Reverendiſſimos & Jlluſtriſſimos Regni & Magni Ducatus Præſules, Viros in Patria ſummos, meritis ampliſſimos: Sed an illis juramentum Sedi Romanæ præſtitum, in quo nec Tui, nec Patriæ, nec Legum Reipubl. ullam legimus mentionem, impedimento ad Colloquium Liberum non ſit futurum, judicio Majeſtatis Tuæ ſubjicimus. Inſuper Præſidem Conventus Majeſtas Tua nomi-

nominat Virum Jllustrissimum & nō minus Episcopali, Senatoriaque dignitate, quam probitate morum conspicuum: sed quamvis alteri parti alter concederetur Præses (quod unicè in ejusmodi congressibus requiritur) quis tertius discordiam eorum compositurus esset? præsertim si ad Colloquium, posita certa decernendi de Controversijs Regula, per Theologos utriusque partis descenderetur. Nec latet Majestatem Tuam Regiam, quanti minora Ordinum & Subditorum Tuorum desideria, & postulata Romæ quandoque fuerint habita. Optime quoque novit, de ulla etiam minima re, sive decimas, sive præscriptiones, sive commutationes concernente, Jllustrissimum ArchiEpiscopum Gnesnensem, licet Legatum Natum, & Primatē Regni, cum universo Jllustrissimorū Episcoporū Collegio, nullas conventiones, ne quidem cum Catholicis personis, & cum utilitate Ecclesiæ conjunctas, libera auctoritate inire posse: Immò (quod non invidiæ, sed necessitatis causa scribi â Nobis, coram Deo protestamur) gratitudinem, quam Tibi obvijs ulnis tota nuper obtulit Respub., inconsulta Sede Romana, de proprijs suis reditibus, qui alioquin in liberrima unius cujusque Ecclesiastici sunt dispensatione, æqualiter cum Concivibus suis concedere non potuisse: quamvis credamus illos, ne vitæ quidem, & sangvini suo, pro Tua Majestate, parsuros. Nec id adhuc oblivione sepultum, quod Scholas, Ingenia, Typographias, Fora domestica, & externa, Comitia, Interregnum fatigavit: nempe Academiæ Cracoviensis, tot Legibus & Privilegijs munitæ, Libertatem & Pacem, tandem non domi, sed Romæ, tum ab Academicis exorandam, tum Autoritate Tua, Jllustrissimique Legati Tui prudentia, vindicandam fuisse. Taceri denique non debet, quod Annales nostri loqvuntur, quale Responsum ex ore Legati Romani, Regiæ aures Abavi tui, D. CASIMIRI, ob dignitatem Ecclesiasticam, præter mentem Summi Pontificis â Rege collatam, audiverint. Hæc & alia, quæ brevitatis causa omittimus, quantula sunt, si

cum proposito conciliandæ Religionis, in qua de Capite & Summa rerum necessariò tractandum esset, conferantur? Proinde num alius ex congressu partium præsagiri possit eventus, quam quod aut ipsi Conciliatores, irreconciliabilem Sedem Romanam deinceps essent habituri, aut omnia quæ ab ipsis acta ac transacta fuerint ad unius Bullæ promulgationem evanescerent? Si enim Tridentina Synodus non ausa est quicquam sine consensu Sedis Romanæ statuere, quomodo Thorunienſe Colloquium, sine illo vel hiscere auderet? Dixerit ergo aliquis: Nos Subditos Majestatis Tuæ, Evangelicam Religionem professos, Sanctis Tuis conatibus per ejusmodi terrores obicem ponere, ut Nos à reddenda in publico Fidei Nostræ ratione subducamus? Ista quidem invitatio, quæ Literas Majestatis Tuæ antecessit, illa præsertim, cui Vilnæ etiam ignominia addita est, & contumelioso, jugulumque Libertatis nostræ petente Libello confirmata, ita à Consvetudinibus Patriæ, Gentisque nostræ Liberæ Moribus procul abijt, ut Nobis justissimam excusationis dare potuisset causam: Sed avertat Rex Regum, DEUS, ut hoc in subterfugiũ vertamus: Imò per Eum, & per Ejus gloriam, ad quam & Hominem condidit, & Reges in Solijs collocavit, Te Rex Clementissime oramus & obsecramus, ut propositum hoc Tuum ad Solos quidem Subditos Tuos ex Sacro ore Tuo emissum, sed jam universæ Europæ auribus exceptum, magno & constanti animo prosequaris. Memento Te illi Septentrioni regnare, in quo nõ minus Libertas quam Magnanimitas, fœcundum Heroicorum exemplorum nidum à seculis posuêre. Expectabat Terrarum Orbis, unde alterum Regni Tui decennium exorsurus esses: Nunc jam audit, & assurgit Pietati & Magnanimitati Tuæ, intentus quo evasura sunt ista, quæ mente præcepisti. Voluit simile Colloquium ante octuaginta sex annos D. SIGISMUNDUS AUGUSTUS, prompti erant ad comparendum Majores Nostri: sed cur alterius partis autoritate dissutum id fuerit, scri-

rit, ſcripta illo tempore edita loqvuntur. At quid impedit iterum id aggredi? Tuæ fortasſis Majeſtati, Tuiſque temporibus utramque partem miſerabiliter, ut ipſe mones, attritam, ad conſilia Pacis moventibus, hanc fata reſervarunt gloriam. Tibi ipſa Natalium Tuorum ſemina ſuggerunt hanc mentem, ut exemplo Avi & Proavi Paterni, laudatiſſimorum Regum Sveciæ; Exemplo præterea Jagellonidarum, & fortiſſimi STEPHANI ac Genitoris Tui Optimi & Religioſisſimi Principis D. SIGISMUNDI III. Regum: Inſuper in auguſtisſima Materna domo Tua, exemplo CAROLI V. FERDINANDI, MAXIMILIANI, RUDOLPHI, Cæſarum, ſub quibus Reformatio Religionis partim propagata, partim conſervata eſt, non ſis adverſarius cauſæ, quæ apud Te diverſimode accuſatur. Tibi deniq; Virtutes & actiones Tuæ, apud utramque partem, rectitudinis & integritatis in hoc difficillimo negocio fiduciam facient, quod & ſuæ Catholicæ Religioni ubique ſatisfeceris, & in diverſam, nec in acie, nec in foro, gladium Tuum vaginâ eduxeris. Ibimus ergo, Rex Sereniſſime, quando Nos Pietatis Tuæ auſpicium vocaverit. Sed ibimus in conſpectum Majeſtatis Tuæ. Cum enim videamus nihil per duodecim Theologos, immò nec per Epiſcopos ob ſupra ſcriptas rationes, de hac cauſa, in qua Reformatio Eccleſiæ (ſine qua Conciliatio Religionum nulla) tangenda eſſet, libere dici poſſe: propterea Regis, non per hominis, ſed per Dei gratiam conſtituti & regnantis, præſentiam imploramus. Illuc cùm Jlluſtrisſimi Epiſcopi, & Venerabiles Theologi, liberas & omni metu ſolutas Conſcientias attulerint, & ad Solius Sacræ Scripturæ Regulam, ac primævæ Apoſtolicæ, Apoſtolicorumque Diſcipulorum, & ſequentium trium ſeculorum Eccleſiæ Mores & Inſtituta, & juxta quatuor Oecumenica Concilia, Seque, Nosque, examinari voluerint, coram Tua Majeſtate, tanquam Uncto Dei, ſalvis illis, in quibus nati ſumus Libertatibus, cauſæ Noſtræ â principio Reformationis

 nun-

nunquam celatæ, aut in tenebris abſconditæ, ſed ſemper & ubique in lucem, ac potiſſimum in conſpectum Divorum Anteceſſorum Tuorum productæ, bonitatem, & Majorum Noſtrorum, qui ab Eccleſia Romana ſeceſſerunt, innocentiam, opi Divinæ fidentes, probaturi ſumus. Ut autem vis & fructus ſalutaris Tui propoſiti, in Ditionum Tuarum omnes Subditos, ac in vicinas Regiones tali remedio potisſimum egentes, ſeſe effundat; humiliter â Majeſtate Tua petimus, ut tanti negotij, ſub oculis Majeſtatis Regiæ tractationem ad proximum Ver aut Æſtatem differre dignetur. Ita & Jlluſtrisſimo Regni Primati, Jlluſtrisſimisque Epiſcopis, extraneorum Epiſcoporum & Theologorum in hac communi cauſa, Conſilia & Sententias explorandi, & Nobis, quantulæcunque Subditorum Tuorum parti, cum exteris Eccleſijs eadem Religione junctis communicandi, & earum Theologos ad ſpectandam Virtutis & Pietatis Tuæ Magnitudinem, ſalvo Conductu Regio (Civibus enim & Indigenis Reipublicæ præſidio Legum ſatis proſpectum eſt) evocandi: denique ſeſe ad conventum præparandi, & ſiſtendi, tempus concedetur. His poſitis, quandoquidem Majeſtati Tuæ Regiæ, ſolius Dei gloriæ amplificatio ſcopus eſt, magnam ſpem de Miſericordia DEI concipimus, Jllum, ſecundum rectitudinem Cordis Tui Regij, & candorem Jlluſtrisſimorum Epiſcoporum, omnia largiturum, & Tuam Majeſtatem, Ordineſque Reipubl. in emendanda per Majeſtatis Tuæ ditiones Eccleſia, Legitimaque & primævis Chriſtianitatis temporibus conſentaneâ Hierarchiâ conſtituendâ, pro exemplo Orbi terrarum, virtute ſua ex Alto adjuturum. Sed ne quiſquam ſuſpicetur (licet id crasſisſimæ eſſet ſuſpicionis) Nos ideo præſentiam Majeſtatis Tuæ exorare, ut ſi forte propter gravisſima Reipubl. negocia præſens eſſe non posſit, lucem & conſpectum hominum hoc prætextu evitemus: Ideò amplius adhuc Faſcibus Clementiæ Tuæ Regiæ, Nos Noſtramque fiduciam humillimè ſubſternentes, declaramus, licet acerbisſi-

bissimum Nobis liberis hominibus sit futurum, non coram Rege, sed coram Præsidibus, Rationem Religionis reddere, & periculosè sinistrarum vel ambiguarum delationum aut relationum aleæ, Nos Nostraque spontè committere, Nos ne id quidem refugituros: His tamen justissimis requisitis prius â Majestate Tua suppliciter exoratis. Primo, ut alteri Præsidi ex Nostra parte suffragijs Nostris electo, par â Majestate Tua detur potestas. Alterum, ut non solum viva voce, cujus magnam vim agnoscimus, sed etiam scriptis, in quibus est efficacissimum contra temere negantes vel affirmantes, vel aliorsum sese vertentes, remedium & testimonium, omnia ea, quæ dicentur, parti â parte in Colloquio exhibeantur. Tertio, ut prorogatione temporis, prout supra petijmus, clementer concessa, mensura quoque ejusdem Colloquij brevi aliquo temporis spacio determinetur: Nostram enim tenuitatem imparem esse aliorum abundantiæ fatemur. Quarto, ne sibi quisquam aliquid in Nos statuendi aut decernendi potestatem usurpet. Denique post quemcunque Colloquij eventum, ut Nobis æquè ac alteri parti liceat Acta Colloquij publicare, sine ullo in Autores, in Scripta, in Typographos, & Bibliopolas, Legentesque, pœnarum metu. Verum enimvero, si tam justa & paritati Colloquiorum debita, Nobis denegabuntur; aut si per promulgationem Charitativi Colloquij, non Libertas & Pax Ecclesiæ, nec Abusuum Emendatio, nec Gloriæ Divinæ, sed Autoritatis humanæ Vindicatio, quæritur; Id certè nihil aliud foret, quam si vocaremur, ut instar reorum, per Confessionē, Nostros, Majorumque Nostrorum errores ac delicta expiaremus, & portam Romanę Ecclesię, quę ut exeuntib9, ita redeuntib9 spontè patet, reserari nobis peteremus. Quod quidē Nos de Tuę Majestatis bonitate opinari nefas ducimus: sed multis experimentis contra Nos causamque Nostram ex levissima occasione præsumi, edocti; ab adversa fortuna veremur. Hic ergo figimus pedem, & Libertatem Nostram in humilitatem, Jura, in preces, Usum & con-

& Consvetudinem Immunitatum in supplicationem vertentes, Majestatem Tuam Regiam, ad genua Ejus provoluti, obsecramus. Primo, ut ponat Sibi ob oculos, quam sæpe non lætata sit Patria Nostra, ex illa Orientalium rituum Ecclesiæ, plerisque invitis, reductione. Deinde, ut postulet â Nobis vitam, sangvinem, & quicquid ab honestis & in Libertate natis hominibus postulari potest, id alacriter pari cum Romano-Catholicis Fratribus Nostris fide, virtute & exemplo (prout id semper & ubique â Nobis, Majoribusque Nostris præstitum est) pro Majestate Tua, & pro salute Libertateq; Patriæ, profundemus. Hoc vero Majestas Tua de Nobis nunquam â quoquam persvaderi Sibi patiatur, ut vel vitæ pretio contra Conscientiam & cognitam Veritatem, quidquam admittamus, vel paciscamur. Nemo Nos hinc apud Majestatem Tuam pertinaciæ, aut ingratitudinis accuset, ac si Paternum Majestatis Tuæ affectum Nobis liberalissimè in Literis declaratum, aspernemur. Qui Nos enim sumus, ut tanti Regis amorem & benevolentiam humiliter non veneremur? At prospicimus, si ejusmodi quale supra petijmus, & quale olim tempore Majorum Nostrorum â Concilio Tridentino non est obtentum, Liberum Nationale Concilium, agi non potest, magis expedire, non Nobis solum, sed & Reipublicæ, ut hanc quam Regia Majestas suscepit paterna sollicitudine curam, vertat ad avertendas oppressiones, gravamina & præjudicia, quæ passim Subditis Majestatis Tuæ, juris prætextu, Religionis causa, inferuntur; & ad conservandam, & manutenendum illam Pacem, ac Tranquillitatem, quam Sacro Regio Juramento, spopondit. Si quæ solatia & ornamenta communis in se Patria Nostra complectitur, ea ex Lege aureæ æqualitatis quisque pro meritis suis â Justitia & Clementia Tuæ Majestatis, cor Regis DEO inflectente, exspectabit. Si vero quid adversi (quod sub justissimo Tuo Imperio non metuimus) imminebit; Nobis tamen pretiosius erit, in domo Luctus, cum bona Conscientia versari, quam in

domum

domum gaudij cum pudore & extremi Judicij metu commigrare. Hæc Serenissime & Potentissime Rex, Domine Dñe Noster Clementissime, ad Literas Majestatis Tuæ, Nos Subditi Tui, hic Orlæ necessario ad communicationem sententiarum, sine qua, nec Majestati Tuæ, nec Jllustrissimo Senatui Ecclesiastico, responderi potuit, ex Ordinarijs Trium Provinciarum Synodis Evangelicis Deputati, humillimè respondemus; Ac Nos, Salutem, Libertatemq; Nostram Majestatis Tuæ Clementiæ & Protectioni commendamus: Regem Regum precati, ut plurimis Imperio Tuo additis annis, dotes illas, quas in Majestatem Tuam contulit, ad illustrandam gloriam & Veritatem suam Cælestem, & ad terrendos Majestatis Tuæ & Patriæ Nostræ hostes, adeoque ad amplificandam Universi Orbis felicitatem, convertat. In quorum omnium fidem humillimas istas Literas, Nobis consentientibus & committentibus subscribit.

Sacræ ac Serenissimæ Majestatis Vestræ
fidelissimus Subditus,
&
humillimus servus

Januszius Radziwill,
Director Conventus.

JLLUSTRISSIME ET REVERENDISSIME ARCHIEPISCOPE GNESNENSIS, REGNI PRIMAS, PRIMEQUE PRINCEPS, CÆTERIQVE

Jllustrissimi & Reverendissimi Regni & Magni Ducatus Lithuaniæ Episcopi, Domini & Amici ac Fratres Nostri observandissimi.

POsteaquam rumor de Colloquio in causa Religionis inter Dissidentes, ex sententia Synodi Varsaviensis Año præterito celebratæ, ineundo, per Poloniam, Lithuaniamq; spargi cæpit, cùm omnium hominum animos novitate rei tactos reddidit, tùm in Evangelicis (prout illi, quib9 aliquid dolet, in spem & metum prompti esse solent) spem geminam excitavit. Aut tempus sub altero felicissimi VLADISLAVIANI imperij decennio imminere, quo iterum DEUS ampliorem viam in Patria Nostra, aperire velit illi Cælesti Suę Veritati, ad cujus inermem sonitum tot Reges & Regna, tot Principes & Ditiones, tot Episcopi & Ecclesiæ olim steterunt, & soli DEO sponte dederunt gloriam, quòt ullis armis, aut exercitibus, aut cædibus, ad Religionem compelli invitos potuisse, nulla unquam ætas memoravit: Aut saltem illud venisse tempus, quo Prudentissimus Senatus Ecclesiasticus, ad Sacra Juramenta Regum, ad Generales Confirmationes Jurium, & ad Unanimes Ordinum Confæderationes respiciens, cogitet & meditetur, eas à neglectu vel senio, quod contraxisse videntur, vindicare, & in Evangelicis, toto hoc seculo nullo jure fatigatæ Patriæ reos, diversis potius patientiæ experimentis fatigatos, abundantiora Paterni & Fraterni affectus sui, testimonia effundere, placidioremq; rebus Eorum concedere temperiem. Sed cum jam ipsa Invitatio, nomine Jllustrissimarum & Reverendiss. Dñtionum Vestrarum scripta in lucem prodiret, illicò ipsa ejusdem, præsertim illa quæ Vilnæ facta est, publicatio, spes Nostras labefactare, & pro illis hanc cogitationem pectoribus Nostris incutere cæpit, ne forte cò res

deducatur, ut Conſcientiarum Libertate exuti, ad Eccleſiam, cui Majores Noſtri juſtisſimas ob cauſas renuntiarunt, quoquo modo retrahamur. Nã cum Jlluſtriſſ. & Reverendiſſ., Dominationes Veſtrę æqua judicij lance negotium id expenderint, animadvertẽt, in Patria Noſtra, ad Literas, ſolâ Authoritate Senatus Eccleſiaſtici emiſſas, in cauſa Religionis comparere, rem ſatis per ſe eſſe novam, & præjudicio non vacuam, ideo ſaltem molliori, moribusq; Libertatis convenientiori modo, Nobis intimandam fuiſſe, judicabunt. Accedit, quod ex ejusmodi Invitatione, tam pius in reducendis Nobis ad Eccleſiam Romanã in quorundam animis exarſerit zelus, ut talem contra Nos, Vitamq;, Libertatem, & Securitatem Noſtram, niſi Nos reduci pateremur, ſub clypeo Authoritatis Vilnæ evulgárint Libellum, qualem nõ ab hominibus in Patrijs Legibus perfunctoriè (quod etiam in bonis tolerandum quandoq; eſt) verſatis, ſed Patriarum Legum prorſus inimicis, proficiſci debuit. Summam ergo ęquitatem & integritatem Veſtram, Jlluſtrisſimi & Reverendiſſ. Patriæ Noſtræ Antiſtites, appellamus, an potuerit Nobis alia tum mens eſſe, quam quæ liberis & pari Vobiſcum ſangvine cretis hominibus eſſe debuit, ut nimirum aut taceremus ad Literas, aut denegaremus Noſtri pręſentiam? Sed provida Sacræ Regię Majeſtatis, Dñi Noſtri Clementisſimi, Pietas & Solicitudo in remedium ejusmodi doloris & contemptus Noſtri ſubſeqvuta eſt, cujus Literas Regias Vilnę Menſe Martio ſcriptas, & poſtea typis vulgatas, cum alij Noſtrûm præterito Menſe Junio, alij ſubſequenti Julio, nacti eſſent, nec æqvum, nec amori & obſequio Noſtro in Patrem Patriæ Noſtræ conſentaneum eſſe duximus, ſi coram Sua Majeſtate Fidei & Religionis Noſtrę rationem reddere hâc occaſione recuſaremus. Communicatis igitur, quantum anguſtia temporis ferebat, non quantum rei magnitudo poſtulabat, inter Nos ſententijs, ad diem D. Bartholomæo ſacram, ex Majori Minorique Polonia, & Mag. Lithu. Ducatu huc Orlam cõvenimus; ut tum Regi, Dño Noſtro Clementisſimo,

mo,

mo, tum Vobis Amplissimi Præsules, Unanime à nobis daretur Responsum. Cum vero Regiæ Majesti omnes Nostras rationes plenissimè (prout ex adjuncto Literarum exemplari patet) exposuerimus, idcirco Jllustrissimis DD. Vestris satis in ijsdem Nos respondisse arbitrati, Eas prolixitate seorsivi Responsi non onerabimus: Sed per omnia, tam Universæ Christianitatis, quam Patriæ, quæ Vestram Nostramq; complectitur salutem, sacra; & per illa magnæ functionis Vestræ Nomina, in Sacris Scripturis radiantia, oram⁹ & obtestamur, ut post gloriam Dei, Pacem, & Tranquillitatem, & Libertatem Patriæ, more Majorum, conservetis, & tueamini; alienissimumque à Sancta Vestra Functione statuatis, de eorum præjudicijs cogitationes & Consilia suscipere, qui pari Vobiscum fide & integritate, Vestris inoffensis Dignitatibus, pro Regibus & pro Republica ubique steterunt. Hoc quoque peculiariter à Vobis Jllustrissimi & Reverendissimi Domini, obnixè petimus, ut illa gravamina, quæ jam in Judicijs publicis in causa Religionis in exemplum abierunt, ea qua possunt Authoritate coërcere; & in Urbe Vilnensi (ubi novos vexandorum Evangelicorum quæri & seri prætextus, hic Orlæ certiores facti sumus) turbas & violentias Pietate & Consilio suo antevertere & inhibere velint. Sic Nos in honore & observantia Dignitatis Vestræ, sic in studijs & obsequijs, quæcunque à Nobis Ordini Vestro reddi possunt magis ac magis perseverabimus. Sic Vobis Patria & Posteritas laudem conservatæ Pacis publicæ debebit: Sic nomini Vestro exteræ Gentes assurgent, & felicis Prudentiæ Vestræ exempla, si non imitari, certe in tacito pectore admirari & venerari, cogentur: Sic totus Terrarum Orbis fatebitur, Religiosa Bella alibi ante duo fere secula exorta, non desijsse: apud Nos ne incipere quidem potuisse. Vale Jllustrissime ac Reverendissime Primas, Regnique Prime Princeps, cum universo Jllustrissimorum Episcoporum Collegio. Datum Orle 3 Septembris Anno 1644.

Jllustrissimorum ac Reverendissimorum DD. Vestrarum
Amici & Fratres ad Officia & Servitia
paratissimi
Evangelici ex Tribus Regni & M. D. L. Provincijs in
Conventu Orlensi congregati, quorum nomine subscribit

Januszius Radziwill.